

Виходячи з наведеного, вважаю за доцільне ввести в КК України розділ, який об'єднав би насильницькі злочини незалежно від мотивів їх скоєння, і виключити із ч. 2 ст. 115 мотиви користі (п. 6), хуліганські (п. 7), приховування іншого злочину (п. 9), вчинене на замовлення (п. 11) та інші насильницькі злочини.

І. О. Христинч,

кандидат економічних наук, доцент кафедри кримінології
і кримінально-виконавчого права

Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого,
старший науковий співробітник сектора вивчення причин злочинності
Інституту вивчення проблем злочинності
Академії правових наук України

(м. Харків)

ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Для попередження і планування заходів протидії злочинності необхідно у повному обсязі мати уявлення про стан і тенденції змін тих чи інших злочинних проявів у часі. Статистичні дані, якщо їх брати за тривалий час, відповідають основним вимогам об'єктивності, оскільки вони відтворюють реальну картину зміни соціальних явищ завдяки стабільності реєстрації тих чи інших видів злочинів у державі.

Розділ II Особливої частини КК України охоплює злочини проти життя та здоров'я особи (статті 115–145). Звітність останніх років свідчить, що питома вага цих злочинів у загальній кількості усіх зареєстрованих злочинів складає приблизно 4–5 %. Незважаючи на значну кількість складів злочинів, які передбачені в цьому розділі (ст. 31), близько 85 % злочинів припадає лише на три статті: умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (ст. 122) – 37 %; умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121) – 28 %; умисне вбивство (ст. 115) – 20 %.

Найбільш тяжкі злочини – умисні вбивства (ст. 115 КК), які чинним законодавством віднесено до особливо тяжких злочинів. Зареєстрована кількість убивств у загальній кількості зареєстрованих в Україні злочинів склала від 0,75 % у 1996 р. до 0,95 % у 2002 р. У 2003 р. цей відсоток склав 0,73 %. Це найменший показник за останні вісім років (4041 злочин). Аналіз даних показників за значний проміжок часу показує, що

найбільша кількість умисних вбивств була зареєстрована в Україні у 1995 році, а починаючи з 1996 року, помітною стала тенденція до їх зменшення. За офіційними статистичними даними, протягом останніх десяти років 9 % серед загальної кількості померлих в Україні осіб складають особи, які померли від нещасних випадків, отруєнь і травм.

Якщо провести порівняння стану умисних убивств у різних країнах, то кількість цих злочинів на 100 тис. населення складає в Україні: у 2001 р. – 9,4, у 2002 р. – 8,8, у 2003 р. – 8,4; у США у 1980 р. – 10,2; у 1999 р. – 5,7; у 2000 р. – 5,5; у Росії у 2000 р. – 21,4; у 2001 р. – 23,3; у 2002 р. – 22,3; у Литві у 1998 р. – 9,6; у 1999 р. – 9,3; у 2000 р. – 10,8; у 2001 р. – 10,2. Таке порівняння свідчить, що в Україні, відповідно до офіційних статистичних даних, відмічається не досить високий рівень цих злочинів на 100 тис. населення.

Але при статистичному аналізі злочинів проти життя та здоров'я особи необхідно звертати увагу і на кількість зареєстрованих тяжких тілесних ушкоджень (ст. 121 КК), особливо тих, що призвели до смерті потерпілого. Даний вид злочину за КК визнається тяжким злочином, який представляє меншу суспільну небезпеку, ніж умисні вбивства. Хоча зрозуміло, що в житті він представляє не меншу суспільну небезпеку. Тому на практиці правоохоронні органи часто із тактичних міркувань замість реєстрації умисних убивств у статистичній звітності фіксують ці злочинні діяння як тяжкі тілесні ушкодження, що спричинили смерть потерпілого. За статистичними даними, протягом останніх семи років в Україні тяжкі тілесні ушкодження у загальній кількості злочинів склали від 1,4 % у 1996 р. до 1,1 % у 2003 р. При цьому найменшу їх кількість було зареєстровано у 2002 р. – 6032 злочини. Довгий час у статистичній звітності окремо не наводилось, яку кількість з них склали тяжкі тілесні ушкодження, що призвели до смерті потерпілого. Лише дані за 2001–2003 рр. дають змогу встановити, що у їх загальній кількості вказані тяжкі тілесні ушкодження становлять понад 30 %.

Тому вважаємо за необхідне у статистичних звітах враховувати цей вид злочину окремим рядком.

Ще одна проблема полягає в тому, що статистичним обліком не охоплюється значна кількість осіб, які зникли безвісти. Таких осіб в Україні щорічно реєструється близько трьох тисяч. Проте в останні два роки спостерігається тенденція до зменшення загальної кількості зареєстрованих осіб, які зникли безвісти. Зазначена реєстрація, як правило, не враховує бездомних, жебраків, повій та інших осіб, які не мають близьких осіб, зацікавлених в їх долі. Тому встановити дійсну кількість тих, хто став жертвами вбивств, не уявляється можливим. Багато в чому неповнота статистичних даних обумовлюється також несвоєчасніс-

тю реєстрації. На нашу думку, такі факти необхідно реєструвати відразу після заяви про зникнення особи.

Особливе місце займає й такий показник, як кількість невпізнаних трупів, причину смерті яких, як правило, дуже важко встановити. Протягом 1997–2001 рр. щорічно в Україні таких трупів реєструвалося понад 300, а протягом 2002–2003 рр. – понад 500. В цілому на кінець 2003 р. на обліку залишилося 16523 невпізнаних трупи.

В Україні у 1995 р. відбулося значне зростання кількості самогубств. За цей рік було зареєстровано 14,6 тис. таких випадків. За статистичними даними, в Україні померлих від самогубств у 2,2–2,3 рази більше, ніж померлих від убивств. Але яка кількість з них дійсно самогубства, а яка з них убивства, зареєстровані як самогубства, встановити не завжди можливо. Причини цього в певній мірі можна пояснити невеликим досвідом працівників правоохоронних органів, експертів, які виїждять на місце події, проводять його огляд. Але найчастіше – це небажання реєструвати злочин, який у перспективі може стати нерозкритим убивством. До речі, із числа зареєстрованих умисних убивств щорічно за статистичними даними від 7 до 9 % залишаються не розкритими.

На жаль, у статистичній звітності не наводяться показники про мотиви вчинення умисних убивств. У результаті проведеного дослідження було встановлено, що за останні роки кількість умисних убивств з корисливих мотивів незначна: найбільшою вона була у 2000 р. – 8,0 %, а найнижчою – 4,3 % у 1996 р. У зв'язку з цим вважаємо доцільним у статистичних звітах наводити показники про всі мотиви вчинення умисних убивств.

У статистиці дуже рідко реєструються вбивства на замовлення. Отже, більшість убивств, які вчиняються в Україні, не є замовленими. Так, у 1997 р. їх було – 28; 1998 р. – 30; 1999 р. – 28; 2000 р. – 28; 2001 р. – 12; 2002 р. – 13; 2003 р. – 15. Таке різке їх зменшення в останні роки може свідчити або про істотне реальне скорочення їх чисельності, або про певні складнощі під час їх кваліфікації.

Аналізуючи вищенаведені дані, можна зробити висновок, що більшість умисних убивств вчиняється на побутовому ґрунті. На жаль, ця ознака у статистичних звітах окремо не виділяється. Тому вважаємо за необхідне окремо вказувати цю ознаку, а також інші обтяжуючі обставини умисних убивств, які передбачені ст. 115 КК України.

Крім того, проведений статистичний аналіз свідчить про необхідність вивчення злочинів проти життя та здоров'я особи, по-перше, в комплексі зі статистичними даними медичних закладів, по-друге, з урахуванням рівня їх латентності. З цією метою необхідно, щоб органи прокуратури систематично співставляли ці дані з даними медичних закладів, які при оцінці таких фактів припускаються помилок значно рідше.